

Nazwy regionalnych pociągów (zespołów trakcyjnych)
Dolnego Śląska i kraju południowomorawskiego*

Names of Regional Trains (Traction Units) in Lower Silesia and South Moravia

PIOTR TOMASIK

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Polska

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6919-7193>

e-mail: piotrust@poczta.onet.pl

Abstract. The aim of this study is to collect, analyse onomastics and compare the names of trains serving regional traffic in the Lower Silesian Voivodeship and the South Moravian Region. Both regions have recently carried out intensive purchases of rolling stock. The new vehicles have been given names: in Poland, names derived from Polish monarchs (anthroponyms were transferred), while in the Czech Republic, names of grape varieties (chrematonyms) and names of wine appellations (microtoponyms) have been used. The author examines functions of the collected porejonyms, compares the names and is interested in the differences and similarities. Additionally the author seeks answers to the questions of who and what purpose such proper names serve, and for what purpose such names are given to regional trains. Furthermore, the author concludes that the analyzed porejonyms primarily unite local communities (residents of the areas served by these trains).

Keywords: anthroponym, chrematonym, microtoponym, porejonym, Polish monarchs, wine

* Druk tomu sfinansowano ze środków Instytutu Językoznawstwa i Literaturoznawstwa UMCS.
Wydawca: Wydawnictwo UMCS. Dane teleadresowe autora: Wydział Językoznawstwa Uniwersytetu
Kazimierza Wielkiego, ul. Chodkiewicza 30, Budynek G, pok. 108, 85-064 Bydgoszcz, Polska; tel.:
(+48) 52 360 84 50.

Abstrakt. Celem niniejszego artykułu jest zgromadzenie, analiza onomastyczna i porównanie nazw pociągów obsługujących ruch regionalny w województwie dolnośląskim i kraju południowomorawskim (Czechy). W obu regionach przeprowadzono niedawno intensywne zakupy taboru kolejowego. Nowym pojazdom nadano nazwy: w Polsce pochodzące od władców (przeniesione zostały antroponimy), w Czechach wykorzystano nazwy odmian winogron (chrematonimy) i nazwy apelacji winiarskich (mikrotoponimy). Badam funkcje zebranych porejonimów oraz zestawiam dwa zebrane onomastykony. Interesują mnie różnice i podobieństwa. Poszukuję odpowiedzi na pytanie, komu i czemu służą tego rodzaju nazwy własne, w jakim celu nadaje się tego typu nazwy pociągom regionalnym. Formułuję konkluzję, że analizowane porejonimy przede wszystkim jednoczą lokalne społeczności (mieszkańców terenów obsługiwanych przez te pociągi).

Słowa kluczowe: antroponim, chrematonim, mikrotoponim, porejonim, wino, władcy Polski

1. WSTĘP

Nazwy pojazdów szynowym nadawane były od początków kolei. Z czasem słowne wyróżniki zastąpiono kodami literowo-cyfrowymi, zestawami znaków, które nie tworzyły słów. Tradycja nazw na kolei nie zniknęła. W XXI wieku w wielu krajach obserwować można powrót do zwyczaju nadawania nazw pojazdom trakcyjnym. Onimy te, w przeciwieństwie do tych z początków historii kolei, są dodatkowym wyróżnikiem. Podstawowym środkiem identyfikacji pojazdu są dziś nadal kody literowo-cyfrowe. Nazwy słowne są fakultatywne.

W niniejszym artykule analizie poddaję dwa onomastykony składające się z porejonimów identyfikujących kolejowe pojazdy trakcyjne. Porejonim, przyjmuję za Arturem Gałkowskim, to termin uszczegóławiający, wskazujący grupę chrematonimów użytkowych, tj. „nazwy własne pojazdów, wchodzące w skład chrematonimii samochodowej, kolejowej, kosmicznej, morskiej, lotniczej, wojskowej itd.” (Gałkowski, 2018, s. 7). Ze względu na liczbę wskazywanych obiektów analizowane onimy charakteryzować należy jako unikatonyimy, tj. jednostki odnoszące się wyłącznie do jednego obiektu. W każdym wypadku występuje zależność: jedna nazwa – jeden obiekt.

Nazwy pociągów pasażerskich były już przedmiotem badań onomastycznych. Kompleksowej analizie podjęli się m.in. Jaroslav Hubáček (zob. Hubáček, 1974), Michaela Ficnarová (zob. Ficnarová, 2013) i Piotr Tomasik (zob. Tomasik, P., 2016). Powstało także wiele artykułów naukowych koncentrujących uwagę na wycinku problemu. Zagadnieniu nazw pociągów pasażerskich w Czechosłowacji (Czechach) uwagę poświęcili m.in. Ivan Honl (zob. Honl, 1970a, 1970b), Ladislav Pokorný (Pokorný, 1996) i Ludvík Kuba (zob. Kuba, 2007). Wśród opracowań dotyczących polskich nazw związanych z koleją wskazać można m.in. analizę przeprowadzoną przez Włodzimierza Wysoczańskiego (zob. Wysoczański, 2000) oraz cykl prac Jerzego Głowackiego (zob. Głowacki, 1990, 1993, 2001, 2007, 2013).

W niniejszym artykule interesują mnie nowe nazwy, które pojawiły się w ostatnim czasie. W odróżnieniu od analizowanych wcześniej mają one charakter bardziej lokalny¹, ich nadanie było inicjatywą regionalną. Pierwszą wyekscerpowaną grupę nazw tworzą jednostki zebrane w województwie dolnośląskim, drugą – nazwy wynotowane w kraju południowomorawskim (Czechy). W obu wypadkach nazwy wskazują zespoły trakcyjne² obsługujące ruch regionalny. Nazwy czeskie nadane zostały w końcu 2024 roku, polskie nadawane są od czerwca 2023. Podkreślę, analizie poddaję nazwy pojazdów trakcyjnych, a nie nazwy połączeń kolejowych. Interesować będą mnie więc zbiory nazw pociągów obsługujących ruch regionalny w dwóch dużych regionach, które dzieli niespełna 250 km i granica państwowa.

2. ANALIZA

Nazwy dolnośląskie

Wraz z liberalizacją rynku przewozów kolejowych w Polsce niektóre z województw powołały lokalnie działające spółki odpowiedzialne za prowadzenie ruchu pasażerskiego głównie na terenie tych województw. 14 grudnia 2008 roku wyruszył pierwszy pociąg spółki Koleje Dolnośląskie. Piętnaście lat po tym wydarzeniu, kiedy firma obsługiwała już większą część pasażerskich przewozów regionalnych w województwie, w ramach obchodów jubileuszu 15-lecia działalności, rozpoczęto akcję „Z przeszłości w przyszłość... Poczet Królów i Książąt na pociągach KD”. Istotą tego projektu ma być nadanie 31 pojazdom spółki nazw pochodzących od władców Polski.

Marszałek województwa Cezary Przybylski mówił:

Gratuluje Kolejom Dolnośląskim pomysłu i sprawności we wdrożeniu projektu. Projektu ważnego historycznie, pokazującego, że patrzymy w przyszłość, ale też pamiętamy o przeszłości. Postacie polskich władców zostały starannie dobrane, tak by pasażerowie, którzy wsiadają do pociągów, poczuli się zaintrygowani i sięgnęli po informacje publikowane na stronie internetowej Kolei Dolnośląskich (KD1).

Damian Stawikowski, prezes Kolei Dolnośląskich, na stronie internetowej spółki informuje:

¹ O lokalnym charakterze nazw można mówić z dwóch powodów. Po pierwsze, nazwy dotyczą pociągów kursujących na krótkich trasach, obsługujących jeden region; po drugie, nazwy poddawane analizie w niniejszym artykule nadane zostały pociągom, które są własnością samorządów lokalnych.

² Zespół trakcyjny to wieloczlonowy pojazd silnikowy przystosowany do przewozu pasażerów.

Celem tego projektu jest przede wszystkim edukacja historyczna i chęć przypomnienia podróżnym o naszej tożsamości narodowej. Podróż pociągiem może być przy okazji nietypową lekcją historii. Do poszerzania wiedzy mają zachęcać uwspółcześnione wizerunki królów i książąt, a także błyskawiczna dostępność cyfrowa pakietów ciekawych informacji na temat każdego z nich (KD1).

Żółto-białe pojazdy (bo takie barwy dominują na pojazdach Kolei Dolnośląskich) udekorowane zostały napisami i rysunkami władców. Spółka zapowiada, że projekt obejmuje nadanie nazw 31 zestawom trakcyjnym: 25 nazw miało zostać nadanych pojazdom Elf 2, 6 – hybrydowym wersjom zespołów Impuls 2. Oznacza to, że pojazdy wyróżnione nazwami będą mogły poruszać się po szlakach zelektryfikowanych i tych, które nie są wyposażone w sieć trakcyjną.

Zgodnie z założeniem projektu dolnośląskim pojazdom planowano nadanie następujących nazw: *Mieszko I, Bolesław Chrobry, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, Bolesław Krzywousty, Jadwiga Śląska, Kazimierz Sprawiedliwy, Henryk Brodaty, Henryk Pobożny, Bolko I, Henryk III Głogowski, Henryk Prawy, Przemysł II, Wacław II, Władysław Łokietek, Bolko II, Ludwik Węgierski, Jadwiga Andegaweńska, Władysław Jagiello, Władysław Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk, Zygmunt I Stary, Zygmunt II August, Jerzy Brzeski, Stefan Batory, Zygmunt III Waza, Władysław IV, Jan Kazimierz, Jan III Sobieski, August II Mocny.*

Nazwy pojazdów to przeniesione antroponimy, imiona wraz z przydomkami i nazwiskami. W czerwcu 2023 roku na trasę wyruszył pierwszy pociąg z nazwą. Wykorzystane zostało imię pierwszego z władców Polski – Mieszka I. W chwili przygotowywania artykułu (kwiecień–maj 2025 roku) Koleje Dolnośląskie na swojej stronie internetowej informowały o 12 nazwach nadanych pojazdom trakcyjnym spółki: *Mieszko I, Bolesław Chrobry, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław II Śmiały, Bolesław III Krzywousty, Kazimierz II Sprawiedliwy, św. Jadwiga Śląska, Henryk II Pobożny, Henryk III Głogowski, Henryk IV Prawy, Władysław Jagiello, Jadwiga Andegaweńska.* W tym czasie po Dolnym Śląsku kursowało już więcej pociągów z nazwami. W niektórych wypadkach forma nazwy w zaprezentowanym spisie różni się od tej, która została naniesiona na pudło pojazdu – np. na zestaw 36WEh-013 naniesiono napis *Jadwiga Śląska*, w spisie na stronie Kolei Dolnośląskich widnieje natomiast nazwa *św. Jadwiga Śląska*.

Przegląd niepełnej listy opublikowanej na portalu przewoźnika może nasuwać skojarzenia z pierwszymi nazwami ulic w powojennym Wrocławiu. Gregor Thum zauważa: „Okres panowania Piastów zajmuje w opisach politycznych dziejów Wrocławia niezwykle dużo miejsca” (Thum, 2005, s. 267). Badacz wyjaśnia:

Po II wojnie światowej [...] ród Mieszka stał się po prostu państwowym mitem PRL. Ponieważ obszar panowania pierwszych Piastów w XI wieku, jakkolwiek tylko przez bardzo krótki czas,

odpowiadał mniej więcej kształtowi terytorium PRL, skojarzenie z Piastami nasuwało się wręcz samo. Dzięki niemu przesunięcie granic Polski na zachód mogło być tłumaczone powrotem do geograficznej tradycji kraju. Ponadto zaś postaci pierwszych władców tej dynastii – Mieszka I, Bolesława Chrobrego i Bolesława Krzywoustego – potwierdzały teorię o domniemanej historyczności antagonizmu między Polakami i Niemcami (Thum, 2005, s. 263).

Kamila Kędziora na podstawie okólnika z 28 listopada 1945 roku zaznacza:

Na osiedlu Nadodrze stworzono gniazdo ulic związanych z Piastami i Jagiellonami. Powstały ulice Kazimierza Jagiellończyka, Władysława Jagiełły, Władysława Łokietka oraz Henryka Prawego, Henryka Pobożnego i Henryka Brodatego. Warto zwrócić uwagę, że w sąsiedztwie tych ulic znajdowała się ul. Bolesława Chrobrego, która polską nazwę uzyskała już w lipcu 1945 r. (Kędziora, 2012, s. 34).

Badaczka dodaje: „Powojenni mieszkańcy Wrocławia osiedlali się więc głównie na północy i wschodzie miasta. Popularnością cieszyły się okolice Dworca Nadodrze” (Kędziora, 2012, s. 27).

Na wspomnianym osiedlu położony jest dworzec kolejowy, na który docierały pierwsze pociągi z przesiedleńcami. W tej części miasta znajdowało się biuro pierwszego polskiego zarządu miasta. Wybór takich nazw dla ulic leżących na omawianym obszarze nie jest więc przypadkowy.

Nazwy nadawane przez Koleje Dolnośląskie zdają się dążyć do potwierdzenia polskości tego regionu. Choć od zakończenia II wojny światowej minęło 80 lat, problem nadal jest aktualny. Karolina Ćwiek-Rogalska badając dzieje Ziem Odzyskanych, przywołuje dyskusję na temat „wyzwolenia” czy „zdobycia” i zauważa:

Rozmowy na tematy ucięte i przyduszone propagandą PRL nigdy do końca nie ucichły, a i potem, gdy mogło się wydawać, że takie rzeczy człowieka w XXI wieku już prawie nie interesują, to właśnie technologia i media społecznościowe dają nowy napęd do dyskusji (Ćwiek-Rogalska: 2024, s. 367).

Podkreślanie polskości Dolnego Śląska przez nazwy pojazdów kolejowych może być więc uzasadnione.

Nazwy południowomorawskie

Jesienią 2024 roku na szlakach kolejowych w okolicach Brna pojawiły się nowe pociągi z nowymi nazwami. Jan Grolich, gubernator regionu południowomorawskiego, powiedział:

Jesteśmy pierwszym regionem w Czechach, który kupuje własne pociągi. Wymienimy stare pociągi, które często mają ponad pięćdziesiąt lat, co zapewni pasażerom nieporównywalnie większy komfort. Ponieważ tradycją jest nadawanie pociągom nazw, zdecydowaliśmy się na nazwy, które wyraźnie należą do południowych Moraw, a mianowicie odmiany winogron. Tak więc w drodze do pracy możesz jechać na przykład Müllerką, Chardonnay lub Merlotem (ZM).

W przytoczonych słowach na uwagę zasługuje użycie demunitywnej formy Müllerką (czes. „do práce můžete jet v třeba Müllerce” (ZM)). Tworzenie i używanie form zdrobniałych świadczyć może o bliskiej relacji mówiącego do obiektu.

Pełna lista nazw przedstawia się następująco. Dłuższe pojazdy (serii 530) wyróżniono nazwami pochodzącymi od szczepów winorośli: *André, Aurelius, Cabernet Moravia, Cabernet Sauvignon, Chardonnay, Dornfelder, Erilon, Florianka, Frankovka, Hibernál, Irsai Oliver, Malverina, Merlot, Modrý Portugal, Müller Thurgau, Muškát moravský, Muškát Ottonel, Neuburské, Pálava, Rulandské bílé, Rulandské modré, Rulandské šedé, Ryzlink rýnský, Ryzlink vlašský, Sauvignon, Svatovavřínecké, Sylvánské zelené, Tramín červený, Veltlínské červené rané, Veltlínské zelené, Zweigeltrebe*. Krótsze pojazdy (seria 550) otrzymały nazwy, które także są przeniesieniem nazw gatunków winorośli: *Fratava, Lena, Neronet, Savilon, Rubinet, Veritas* (ZM).

Nazwy szczepów winorośli, jako sztucznie wyhodowane gatunki roślin, zgodnie ze zdaniem Samuela Tomasika, klasyfikować należy w grupie chrematonimów. Badaczka proponuje „zaliczyć nazwy odmian płodów rolnych do grupy chrematonimów” (Tomasik, S., 2017, s. 189). Nazwy te, choć zwykle pojawiają się na etykietach butelki wina, nie stanowią nazwy handlowej trunku. Mogą jednak być z nią tożsame. W niniejszych badaniach należy mówić o przeniesieniu nazwy szczepu na nazwę napoju. Zebranych przeze mnie nazw, choć zaliczam je do chrematonimów, nie określałam więc mianem enonimów (Gałkowski, 2021, s. 65; Odaloš, 2020, s. 189). Tego rodzaju nazwy nie stoją zatem w sprzeczności z prowadzoną w Republice Czeskiej kampanią antyalkoholową. Onimy wskazują gatunki winorośli, a nie rodzaje wina.

Pociągi wyróżnione nazwą gatunku winorośli, co jest nowością, są własnością nie przewoźnika (czy operatora), a województwa³ (kraju południowomorawskiego). Pojazdy pomalowane zostały w barwy województwa (kombinacja kolorów koralowego, białego i czarnego). Z boku, w środkowej części, nad linią okien, umieszczono uproszczony rysunek przedstawiający kiść winogron, a obok niego prezentowana jest nazwa zespołu trakcyjnego. Bliżej drzwi umieszczono nazwę

³ Dla uproszczenia narracji używam słowa „województwo” w odniesieniu do jednostki terytorialnej będącej elementem podziału administracyjnego kraju, będącej odpowiednikiem polskiego województwa.

Moravia wraz z logo (litera „m” o bardzo wydłużonych dolnych pionowych elementach). Nazwę *Moravia* klasyfikować należy jako nazwę nowej marki połączeń regionalnych. Jest to nazwa handlowa całej siatki połączeń kolejowych. Transnim powstał w wyniku przeniesienia łacińskiej nazwy regionu.

To nie pierwsze współczesne nazwy pojazdów kolejowych obsługujących pasażerów w kraju południowomorawskim. Wiele z kursujących tutaj maszyn Kolei Czeskich ma swoje miana – zwykle są to przeniesione imiona ludzkie (Tomasik, P., 2016).

Zespoły trakcyjne przewoźnika Arriva obsługujące linie kolejowe w okolicach Znojma i Brzeclawia także pomalowano w barwy województwa. Na pojazdach umieszczono schematyczny rysunek kiści winogron, obok którego prezentowana jest nazwa. Pociągi wyróżniono w następujący sposób: *Kačisdorfské pole*, *Klínky*, *Langewarte*, *Liščí vrch*, *Mutěnické Úlehle*, *Nadzhahady*, *Pod Mušlovem*, *Purmice*, *Slunečná*, *Strachotický Dívčí vrch*, *Strážnické Horní Hory*, *Velkobílovická Nová hora*, *Vrbovecký Šác*. W dolnej części pojazdów znalazł się napis „...po vinařských tratích”. W tym wypadku przeniesione zostały mikrotoponimy wskazujące apelacje, tj. niewielkie obszary uprawy winorośli; tereny, na których znajduje się jedna lub kilka winnic. Nazwy tych obszarów zaliczyć można do szkicowanej przez czeskich językoznawców grupy agronimów będącej podgrupą toponimów i składającej się z nazw własnych terenów uprawnych czy innych obszarów wykorzystywanych w rolnictwie, także łąk i lasów (Pleskalová). Nie są to nazwy wskazujące na zamieszkałe obszary. Przeniesione nazwy mogą być nieznane szerszemu gronu odbiorców. Na stronie internetowej poświęconej winiarstwu na Morawach, w artykule traktującym o nadaniu nazw pociągom, wskazano lokalizacje (nazwy gmin), w których tereny te leżą: *Kačisdorfské pole* (Valtice), *Klínky* (Vracov), *Langewarte* (Nový Přerov), *Liščí vrch* (Břežín), *Mutěnické Úlehle* (Mutěnice), *Nadzhahady* (Velké Pavlovice), *Pod Mušlovem* (Mikulov), *Purmice* (Perná), *Slunečná* (Novosedly), *Strachotický Dívčí vrch* (Strachotice), *Strážnické Horní Hory* (Strážnice), *Velkobílovická Nová hora* (Velké Bílovice), *Vrbovecký Šác* (Vrbovec) (VzM).

Operator połączeń kolejowych, firma Arriva, wyjaśnia na swojej stronie internetowej:

W kraju południowoczeskim dobrą tradycją stało się nadawanie nazw nowym pociągom. Nasze nazwy inspirowane są terenami uprawy winorośli. [...] Skąd takie nazwy? Winiarstwo jest nieodłączną częścią Moraw Południowych, dlatego też lokalne winnice przyjemnie i symbolicznie łączą się z codziennymi podróżami pociągiem (AR1).

Warto zwrócić uwagę, że w języku czeskim (na poziomie językowym) związek linii kolejowej i terenu uprawy winorośli jest bardzo silny. Realizuje się on dzięki

wieloznaczności słowa *trat'*. Słownik języka czeskiego wyróżnia między innymi takie jego znaczenia: 'trasa przeznaczona do komunikacji z wykorzystaniem pojazdów kolejowych' (SSJC) oraz 'zespół areałów tworzący większą całość, z reguły naturalnie oddzielony' (SSJC).

Tradycja winiarska jest bardzo silna na Morawach. Kiść winogron to element herbu i flagi kraju południowomorawskiego. Jiří Hasil podkreśla, że stereotyp tego, że w Czechach (rozumianych jako jeden z trzech głównych regionów Republiki Czeskiej) pije się piwo, a na Morawach wino, jest na tyle silny, iż trafia do podręczników języka czeskiego i tam służy jako główne wskazanie różnic pomiędzy mieszkańcami regionów (Hasil, 2004, s. 146).

W akcji nadawania nazw związanych z winnicami udział wzięła także organizacja winiarska. Działacz tej organizacji, Zbyněk Vičar, zauważył:

Jesteśmy bardzo zadowoleni, że region współpracuje z nami w ten sposób. Oznacza to, że jest bardzo świadomy znaczenia i wyjątkowości winiarstwa i uprawy winorośli w południowych Morawach. Dzięki nazwom pociągów jesteśmy trochę bardziej widoczni (VzM).

Bardzo szybko akcja nadawania nazw związanych z winem stała się obiektem żartów. Portal internetowy Railtarget.cz jednemu z artykułów nadał tytuł: *Pociągi Stadler GTW dojrzewają jak wino* (RT). Był to przytyk do eksploatacji przez firmę Arriva wiekowych pojazdów.

3. FUNKCJE NAZW POJAZDÓW TRAKCYJNYCH

Choć analizowane onimy mogą identyfikować poszczególne pojazdy, funkcja identyfikująca nie jest dominującą. Pojazdy trakcyjne wskazywane są przez pracowników kolei za pomocą kodów literowo-cyfrowych. To właśnie takie oznaczenia wpisywane są w dokumentach i pojawiają się w rozmowach służbowych. Nazwy słowne mogą służyć jako sposób identyfikacji pojazdu przez pasażerów, np. podczas zgłoszenia zagubienia przedmiotu w czasie podróży⁴.

⁴ Można wyobrazić sobie pasażera, który dzwoni na infolinię przewoźnika i zgłasza zagubienie przedmiotu np. w pociągu *Pobožny*. Pasażer taki musiałby, wsiadając lub wysiadając z pociągu, zwrócić uwagę na jego nazwę. Bardziej prawdopodobna będzie identyfikacja za pomocą wskazania godziny i relacji pociągu (np. o 15.32 z Wrocławia Głównego do Kłodzka). W przypadku nazwy *Pobožny* istnieje dodatkowa możliwość pomyłki. Koleje Dolnośląskie nazwą *Henryk Pobožny* oznaczyły zarówno pojazd trakcyjny, jak i połączenie kolejowe (określoną w rozkładzie jazdy usługę polegającą na przewozie pasażerów pomiędzy wskazanymi punktami zatrzymań).

Analizowane przeze mnie nazwy zespołów trakcyjnych pełnią jednak inne funkcje. Z pewnością powodują ocieplenie wizerunku podróży kolejowej, jak i samego pociągu. Maszyna z nazwą wydaje się bliższa niż bezduszny pojazd bez niej. Można więc mówić o funkcji marketingowej nazw – pojedynczych onimów lub całego systemu nazewniczego. W ten sposób promowana jest podróż pociągiem będąca alternatywą dla przejazdu samochodem.

Nazwy nadane zostały pociągom obsługującym ruch aglomeracyjny, to znaczy takim, które zwykle nie opuszczają regionu. Pociągi te wykorzystywane są często w codziennych dojazdach – do pracy, do szkoły, do lekarza. Nie są to pojazdy obsługujące prestiżowe czy dalekobieżne połączenia. Nazwy skierowane są więc do lokalnej społeczności, do mieszkańców regionu. Porejonimy południowomorawskie wzmacniają przynależność do regionu, integrują, pobudzając poczucie wspólnoty terytorialnej, eksponują elementy lokalnych tradycji i wartości. Nazwy pociągów na Dolnym Śląsku, regionie specyficznym, ciągle jeszcze zdają się wzmacniać poczucie przynależności narodowej, ale też regionalnej. Wśród wybranych nazw znalazły się także imiona i przydomki książąt z terenów obecnego województwa. Zgodnie z zamysłem autorów projektu nadanie nazw miało zachęcać do nauki historii (pomagać ma w tym kod QR umieszczony na pojeździe, zeskanowanie którego powoduje przekierowanie do strony internetowej poświęconej władcy, którego imię zostało przeniesione na pociąg)⁵. Sylwetki władców prezentowane są także na łamach magazynu pokładowego Kolei Dolnośląskich.

4. ZAKOŃCZENIE

Obie grupy onimów mają wiele wspólnych cech językowych i pozajęzykowych. Nazwy nadane zostały pojazdowi obsługującemu ruch regionalny, służącemu codziennym dojazdom. Pojazdy te są własnością samorządów, które przejęły rolę organizatora połączeń kolejowych w województwach. Każda z nazw wyróżnia jeden pojazd, nazwy nie powtarzają się. Nazwy z obu grup (dolnośląskiej i południowomorawskiej) zdają się pełnić przede wszystkim funkcje budujące jedność lokalnej wspólnoty. Funkcje identyfikująca i wskazująca w wypadku analizowanych onimów nie są dominującymi. Ich rola we wskazywaniu pojazdów jest marginalna. Analizowane onimy z pewnością zwiększają poczucie przynależności do regionalnej wspólnoty, sprzyjają integracji mieszkańców regionu, budowaniu tożsamości, mogą też urozmaicać monotonię codziennych podróży.

⁵ W jednym z krótkich filmów promocyjnych spółki pojawia się określenie władców „vipy z przeszłości”. Zob. *Królowie, książęta i pociągi KD*, min 6.27.

BIBLIOGRAFIA/REFERENCES

Źródła drukowane

- Boroń, Piotr. (2010). *Kniaziowie, królowie, carowie... Tytuły i nazwy władców słowiańskich we wczesnym średniowieczu*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Ćwiek-Rogalska, Karolina. (2024). *Ziemie. Historie uzyskiwania i utraty*. Warszawa: RN.
- Ficnarová, Michaela. (2013). *Vlastní jména vlakových spojů (porejonyma) na území ČR v letech 1993–2013*. Brno: Masarykova univerzita.
- Gałkowski, Artur. (2011). *Chrematonimy w funkcji kulturowo-użytkowej. Onomastyczne stadium porównawcze na materiale polskim, włoskim, francuskim*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Gałkowski, Artur. (2018). Definicja i zakres chrematonimii. *Folia Onomastica Croatica*, 27, s. 1–14.
- Gałkowski, Artur. (2021). Terminologiczne osobliwości wśród metanazw onomastycznych w obszarze francuskim, angielskim i włoskim. *Onomastica*, LXV, s. 55–74.
- Głowacki, Jerzy. (1990). Nazwy własne pociągów ekspresowych i pospiesznych. *Język Polski*, 5, s. 192–196.
- Głowacki, Jerzy. (1993). Nowe nazwy polskich pociągów. *Język Polski*, 4–5, s. 308–309.
- Głowacki, Jerzy. (2001). Raz jeszcze o nazwach własnych polskich pociągów. *Język Polski*, 5, s. 356–359.
- Głowacki, Jerzy. (2007). Semantyka nowych nazw polskich pociągów. *Język Polski*, 4–5, s. 321–325.
- Głowacki, Jerzy. (2013). O nowych nazwach własnych polskich pociągów. *Język Polski*, 3, s. 217–222.
- Hasil Jiří. (2004). V Čechách se pije pivo, na Moravě víno aneb k prezentaci Moravy v učebnicích češtiny pro cizince. *Studia Moravica. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica – Moravica*, 2, s. 145–150.
- Honl, Ivan. (1970a). O jménech vlaků, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, II, s. 9–15.
- Honl, Ivan. (1970b). Chrematonymie železničních tratí, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, XI, s. 554–562.
- Hubáček, Jaroslav. (1974). *Železničářský slang*, Praha: tátní pedagogické nakladatelství.
- Kędziora, Kamila. (2012). *Nazewnictwo ulic Wrocławia w latach 1945–1994*. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej.
- Kuba, Ludvík. (2007). Proces nominace dopravních prostředků provozovaných na území našeho státu. *Acta Onomastica*, XLVIII, s. 79–107.
- Odaloš, Pavol. (2020). Sústava slovenskej onomastickej terminológie (vznik, existencia, neuralgické miesta, aktualizácia). *Folia onomastica Croatica*, 29, s. 169–202.
- Pokorný, Ladislav. (1996). Vlastní jména dopravních spojů (porejonyma) a jejich jazykové zpracování (diplomová práce na PF UJEP Ústí n. Labem). *Acta Onomastica*, XXXVII, s. 139–146.
- Thum, Gregor. (2005). *Obce miasto Wrocław 1945 i potem*. Wrocław: Via Nova.
- Tomasik, Piotr. (2016). *Nazewnictwo kolejowe (Na materiale języka polskiego, rosyjskiego i czeskiego)*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Tomasik, Samuela. (2017). Czy nazwy odmian roślin to chrematonimy? Wstęp do dyskusji. *Acta Onomastica*, 58, s. 177–190.
- Wysoczański, Włodzimierz. (2000). Chrematonimy kolejowe. Kontrastywna analiza językowo-kulturowa nazw pociągów. W: Magdalena Czachorowska, Maria Łucja Szewczyk (red.), *Onomastyka polska a nowe kierunki językoznawcze* (s. 245–263). Bydgoszcz 2000.

Źródła internetowe (dostęp: 15.05.2025–29.05.2025)

- Królowie, książęta i pociągi KD*, film reklamowy. <https://youtu.be/D3TkkgUTbMY?feature=shared>.
- Liščí Vrch či Slunečná: Vlaky Stadler na jižní Moravě dostaly jména podle vinic* | RAILTARGET <https://www.railtarget.cz/osobni-doprava/lisci-vrch-ci-slunecna-vlaky-stadler-na-jizni-morave-dostaly-jmena-podle-vinic-9752.html> (RT).
- Nové vlakové soupravy nesou jména moravských viničních tratí* | Vína z Moravy a vína z Čech (vinazmoravyvinazcech.cz), https://www.vinazmoravyvinazcech.cz/cs/aktuality/PcwxsrnFQKCTt_6tTvGvAw-nove-vlakove-soupravy-nesou-jmena-moravskych-vinicnich-trati (VzM).
- Pleskalová, Jana. *ZONOI-slovníček-toponomastika*, <https://is.muni.cz/el/1421/jaro2017/CJBA18/um/slovníček-toponomastika.pdf>.
- Poczet królów i książąt na pociągach Kolei Dolnośląskich* – Koleje Dolnośląskie (kolejedolnoslaskie.pl), <https://kolejedolnoslaskie.pl/koleje-dolnoslaskie-z-przeszlosci-w-przyszlosc/> (KD1).
- Poczet królów i książąt na pociągach Kolei Dolnośląskich* – Rynek Kolejowy (rynek-kolejowy.pl) <https://www.rynek-kolejowy.pl/wiadomosci/poczet-krolow-i-ksiazat-na-pociagach-kolei-dolnoslaskich--113794.html>.
- Prezentace jednotek Moravia* | Železniční magazín (zeleznici-magazin.cz) <https://www.zeleznici-magazin.cz/aktuality/prezentace-jednotek-moravia> (ZM).
- Slovník spisovného jazyka českého*, Za vedení B. Havránka (hlavního redaktora), J. Běliče, M. Helcla a A. Jedličky, zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV: V. Červená, J. Filipce, F. Havlová, M. Churavý, L. Janský, K. Kozlová, L. Kroupová, J. Machač, H. Marešová, V. Mejstřík, E. Michálek, B. Papírníková, E. Pokorná, B. Poštolková, M. Roudný, Z. Sochová, N. Svozilová, E. Vodrážková, J. Zima, dále spolupracovali: F. Daneš, K. Hausenblas, Z. Hlaváčková, M. Hovorková, H. Kratochvílová, J. Štindlová, F. Váhala, J. Vachek, dostupné online: <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (SSJC).
- Ve Znojmě jsme ukázali naše jihomoravské vlaky, jmenují se podle vinařských tratí*, <https://www.arriva.cz/cs/o-spolecnosti/novinky/ve-znojme-jsme-ukazali-nase-jihomoravske-vlaky-jmenuji-se-podle-vinarskych-trati-23741> (AR1).

Data zgłoszeniwa artykułu: 3.06.2025

Data zakwalifikowania do druku: 4.11.2025